

Gebruikershandleiding voor IBOS XML-muzieklezer versie 5.0.0.0

Inhoudsopgave

Basisprincipes.....	3
IBOS XML-muzieklezer componenten.....	6
De menubalk.....	6
Bestanden.....	9
Wijzig.....	9
Toon.....	9
Instellingen.....	10
Hulpmiddelen.....	11
Muziek bibliotheken.....	11
Help.....	11
De notenlijst.....	12
Het noten filter.....	15
De statusbalk.....	17
De detail lijst.....	17
Status details.....	18
Akkoord symbolen.....	18
Losse noten voor alle partijen.....	18
Losse partijen.....	19
Losse noten voor een geselecteerde partij.....	19
Bladmuziek importeren van internet.....	20
Exporteren als Braillemuziek.....	21
Braille muziek Music export concepten.....	21
Layout.....	21
Bestandsformaat.....	22

Braille apparaat type.....	22
Fysieke dimensies.....	22
Profielen.....	22
IBOS Xml Muzieklezer layout.....	23
BANA 2015 Layout.....	23
Afdrukken van braille muziekbestanden op een brailleprinter.....	25
Kopieren van braille muziekbestanden naar een notetaker apparaat.....	25
Sneltoetsen.....	26
Aanpassen aan uw taal op de PC.....	28
Perkins toetsenbord.....	29
Het optimaliseren van de samenwerking met JAWS.....	29

Basisprincipes

De IBOS XML-muzieklezer is hetzelfde opgebouwd als Windows en gebruikt de bekende basisprincipes. In tegenstelling tot de meeste Windows programma's is de IBOS XML-muzieklezer vanaf het begin zo ontworpen dat deze toegankelijk is voor blinden en slechtzienden.

De IBOS XML-muzieklezer gebruikt de standaard Windows display elementen als menubalk, keuzelijst, aankruisvakken en de boomstructuur. Deze elementen zijn wel bekend bij de meeste blinde en slechtziende computergebruikers.

De IBOS XML-muzieklezer vergt dus alleen standaard PC-vaardigheden. IBOS XML-muzieklezer gebruikt het meest wijd verspreide digitale bestandsformaat om bladmuziek te beschrijven, namelijk Music XML. Music XML bevat dezelfde informatie als de normale, geprinte bladmuziek. Bladmuziek in Music XML-formaat kan:

- Gekocht worden (bijvoorbeeld via internet).
- Gedownload worden van één van de vele bibliotheken met bladmuziek op internet.
- Gemaakt worden met notatiesoftware zoals Sibelius of MuseScore
- Gegengereerd worden van geprinte bladmuziek met gebruik making van optische herkenningsoftware (OCR), bijvoorbeeld door gebruik te maken van het programma 'Photscore'.

Het gebruik van OCR vraagt meestal de hulp van iemand met een normale visus (en wat muzikale vaardigheden). Maar dit geldt alleen bij het gebruik van notatieprogramma's die het bestand niet als Muziek XML-bestand kunnen exporteren.

U kunt het notatieprogramma Sibelius en MuseScore direct vanuit IBOS XML-muzieklezer openen om de huidige bladmuziek te wijzigen. Het gebruik van IBOS XML-muzieklezer vraagt geen technische kennis over MusicXML. Geïnteresseerde gebruikers kunnen een uitstekende beschrijving hier vinden:

<https://www.musicxml.com>

Zoals hierboven beschreven is, is IBOS XML-muzieklezer gebaseerd op de vijf onderstaande welbekende componenten, die het mogelijk maken om een Muziek XML-bestand te openen en daarin te navigeren. Deze componenten zijn:

Menu Balk	Wordt gebruikt om een muziek XML-bestand te openen. Wordt ook gebruikt voor aanvullende functies, zoals het downloaden van MusicXML bestanden vanaf het internet of het inschakelen van notatieprogramma's als Sibelius of MuseScore.
Noten Lijst	Toont het geselecteerde Muziek XML-bestand in tekst en in braillemuziek. Als Jaws wordt gebruikt, wordt de tekst ook voorgelezen. Als een braille leesregel is aangesloten worden zowel de tekst als de braillemuziek getoond. De bladmuziek kan ook als muziek afgespeeld worden via de luidsprekers van de PC.
Status Balk	Deze geeft informatie over het huidige deel van de bladmuziek, zoals het nummer van de maat, de sleutel, akkoord en tempo.
Noten Filter	Hier kan de gevorderde gebruiker kiezen welke delen van het MuziekXML-bestand afgespeeld, gelezen en getoond moeten worden. Vanaf versie 3.0.0.0 worden deze instellingen in een apart bestand opgeslagen en gaan niet verloren als een nieuw bestand wordt geladen of als de IBOS XML-muzieklezer gesloten wordt.
Detail lijst	Hier kan de gevorderde gebruiker kiezen welke gedetailleerde informatie hij wil zien die te maken heeft met een bepaald moment in de muziek. Dit zijn bijvoorbeeld de afzonderlijke noten, akkoordsymbolen en statusinformatie (inclusief het nummer van de maat en de positie binnen de maat). Deze detaillijst kan ook een lijst van gebruikte muziekinstrumenten tonen en braillemuziek tonen waarbij de huidige gebruikersinstellingen gebruikt worden.

Zoals bij alle andere Windows programma's kunt u altijd:

- De menubalk activeren door de ALT-knop in te drukken.
- Schakelen tussen de componenten (in dit geval de notenlijst en het notenfilter) met de TAB-knop.
- Een lopende actie stoppen met de ESC-knop.
- Het programma beëindigen met ALT + F4 knoppen.

In aanvulling hierop kunnen de gebruikelijke JAWS-commando's gebruikt worden als JAWS ingeschakeld is. Zoals:

- Het voorlezen van de statusbalk (zonder de focus te veranderen) door INSERT + PAGEDOWN in te drukken).
- De titelregel voor te lezen door INSERT + T in te drukken.
- Een boodschap laten voorlezen door INSERT + B in te drukken.
- De spraak aan/uit te schakelen door INSERT + SPATIEBALK, gevolgd door de letter S.

Een uitgebreidere lijst van sneltoetsen staat verderop in dit document en kan in het programma zelf gevonden worden onder help -> sneltoetsen.

De volgende tabel geeft een meer gedetailleerde beschrijving van de bovengenoemde componenten.

IBOS XML-muzieklezer componenten

De menubalk

De menubalk bevat de volgende submenu's:

Submenu	Functie	Sneltoetsen
Bestanden	Open Muziek XML Bestand	CONTROL + O
Bestanden	Open laatst geopende Muziek XML bestand Open MusicXml file most recent location	CONTROL + ALT + O
Bestanden	Open Music Xml bestand met standaard instellingen	CONTROL + SHIFT+ O
Bestanden	Importeer downloads	
Bestanden	Importeer downloads van vandaag	
Bestanden	Imporeer laatste samples	
Bestanden	Exporteer braillemuziek naar bestand	
Bestanden	Print op brailleprinter met Windows print-programma	CONTROL + P
Bestanden	Print op brailleprinter met extern programma	CONTROL + SHIFT + P
Bestanden	Kopieer het braillemuziek bestand naar braille-apparaat met Windows Explorer	
Bestanden	Sluit programma	ALT + F4
Wijzig	Wijzig alle filters	
Wijzig	Wijzig het filter voor de noten	CONTROL + F
Wijzig	Wijzig de afspeelparameters	CONTROL + M
Wijzig	Wijzig de presentatie van de tekst	CONTROL + T
Wijzig	Wijzig de presentatie van braillemuziek	CONTROL + B
Wijzig	Wijzig partijen	
Wijzig	Wijzig details	
Wijzig	Deselecteer alles	CONTROL + 0
Wijzig	Selecteer alles	CONTROL + 1
Wijzig	Ga naar maat	CONTROL + G
Wijzig	Herhaal van maat n tot maat m	CONTROL + R
Wijzig	Zet het tempo op n% van het tempo uit het muziek XML bestand	CONTROL + N

Submenu	Functie	Sneltoetsen
Toon	Instrument details	CONTROL + I
Toon	Muziekbraille details	
Instellingen	Algemene instellingen	ALT + S + G
Instellingen	Instellingen voor Notetaker profiel	ALT + S + N
Instellingen	Instellingen voor braille printer profiel	ALT + S + E
Instellingen	Instellingen voor braille high speed printer profiel	ALT + S + H
Instellingen	Instellingen voor algemene braille printer profiel	ALT + S + U
Instellingen	Zet alle instellingen naar standaardwaarden	ALT + S + R
Tools	Start IBOS Music Braille Reader	ALT + T + I
Tools	Start MuseScore met huidige muziek XML bestand	ALT + K + M
Tools	Start Sibelius met huidige muziek XML bestand	ALT + K + S
Tools	Start Capella met huidige muziek XML bestand	ALT + K + C
Tools	Start Finale met huidige muziek XML bestand	ALT + K + F
Tools	Start PhotoScore	ALT + T + P
Tools	Start Music Braille Editor 2	ALT + T + E
Tools	Log bestand	ALT + K + L
Tools	Pad log bestand	ALT + K + P
Tools	Pad muziek XML bestand	ALT + K + B
Tools	Open huidig muziek XML bestand als ruw XML bestand	ALT + K + X
Tools	Open huidig muziek XML bestand als ruw XML bestand met Google Chrome	ALT + K + G
Tools	Open JAWS instellingen voor IBOS XML muziklezer	ALT + K + J
Tools	Open gebruikersinstellingen als ruw XML bestand	ALT + K + I
Muziek bibliotheken	Open een notenlijst van het Internet en download de vrij beschikbare bestanden. De keuze is groot! https://www.musicxml.com/music-in-musicxml/ bevat links naar andere plaatsen op het web	ALT + X

Submenu	Functie	Sneltoetsen
	waar MusicXml bestanden gedownload kunnen worden. https://musescore.com/sheetmusic is een goede plaats om mee te beginnen.	
Help	Over IBOS XML muziklezer	ALT + H + O
Help	Sneltoetsen	ALT + H + S
Help	Link naar de nieuwste software	ALT + H + N
Help	Toon gebruikershandleiding	ALT + H + I

Sommige menufuncties zijn vanzelfsprekend, andere hebben een toelichting nodig:

Bestanden

Hier kunt u het Muziek XML-bestand waarmee u wilt werken selecteren en openen.

In aanvulling daarop zijn er verschillende opties om Muziek XML-bestanden die gedownload zijn van internet te importeren in IBOS XML-muzieklezer.

Verder is het mogelijk om het huidige bestand als braillemuziek-bestand te exporteren. Dit bestand kan later naar het notetaker apparaat gestuurd worden of naar een brailleprinter.

Dit wordt verder uitgelegd in het hoofdstuk 'exporteren als braillemuziek'.

Wijzig

De meeste submenu's starten met het wijzigen van het notenfilter en bepalen daarmee dus wat er in de notenlijst te zien is. Afhankelijk van het submenu wordt er op een andere plaats in het notenfilter een wijziging aangebracht. Zie ook de paragraaf over het notenfilter.

Verder zijn er mogelijkheden om het afspeeltempo te wijzigen, een aantal maten te herhalen of een bepaalde maat te tonen.

Toon

Deze keuze geeft u de mogelijkheid om verschillende details te bekijken die niet afhankelijk zijn van een bepaald moment in de muziek, zoals de gebruikte muziekinstrumenten.

Instellingen

Zoals genoemd in het hoofdstuk 'exporteren van braillemuziek' kan de gebruiker een groot aantal parameters wijzigen en bewaren. In 'instellingen -> algemene instellingen' kan de gebruiker het pad naar de verschillende muzieknotatieprogramma's wijzigen.

Het programma bewaart automatisch een aantal recent gebruikte instellingen zodat deze bij een nieuwe start van het programma weer gebruikt worden. De meest recent gebruikte instellingen kunnen bekeken worden op

'instellingen -> algemene instellingen'.

De algemene instellingen zijn:

Naam	Beschrijving
Laatst geopende muziek XML bestand	Wordt elke keer automatisch bijgewerkt automatisch bijgewerkt als de gebruiker een muziek XML bestand opent
Pad naar het laatst geopende muziek XML bestand	Wordt elke keer automatisch bijgewerkt automatisch bijgewerkt als de gebruiker een muziek XML bestand opent
Pad naar het laatst opgeslagen braillemuziekbestand	Wordt elke keer automatisch bijgewerkt automatisch bijgewerkt als de gebruiker een braillemuziekbestand exporteert
MuseScore pad	Pad naar .exe file als Musescore geïnstalleerd is
Sibelius pad	Pad naar .exe file als Sibelius geïnstalleerd is
Capella pad	Pad naar .exe file als Capella geïnstalleerd is
Finale pad	Pad naar .exe file als Finale geïnstalleerd is
PhotoScore path	Pad naar .exe file als PhotoScore geïnstalleerd is
Braille Music Editor 2 path	Pad naar .exe file als Braille Music Editor 2 geïnstalleerd is

Hulpmiddelen

The "IBOS Music Braille Reader" item under "Tools" will start the integrated tool "IBOS Music Braille Reader". Using that tool the user can open existing NOTA Music Braille files or files, just generated and exported by "IBOS Music Xml Reader". The contents of the Music Braille file will be shown in a listbox in a textual representation.

De items 'MuseScore', 'Sibelius', 'Capella', 'Finale' en "PhotoScore" and "Braille MusicEditor 2" starten deze programma's waarbij ze gebruik maken van de het Muziek XML-bestand dat in IBOS XML-muzieklezer geopend is. Dit is een voordeel in situaties waarin de gebruiker hulp heeft van een persoon met normale visus die de grafische voorstelling van de bladmuziek kan bekijken. Natuurlijk moeten deze programma's dan geïnstalleerd zijn op de PC.

Het submenu JAWS-instellingen open een aantal JAWS-instellingen die alleen op IBOS XML-muzieklezer van toepassing zijn. Deze instelling kan nuttig zijn bij het installeren en upgraden van JAWS en IBOS XML-muzieklezer. Deze functie is eveneens nuttig als er een nieuwe braille leesregel geïnstalleerd wordt.

De overige submenu's onder 'hulpmiddelen' worden vooral gebruikt voor programma-ontwikkeling en foutmeldingen.

Muziek bibliotheken

De submenu's onder 'muziekbibliotheken' bevatten links naar geselecteerde MusicXML bibliotheken op internet.

Bovenaan staat een link naar de actuele lijst van zulke bibliotheken:

<https://www.musicxml.com/music-in-musicxml/>

Daarna volgen een groot aantal directe links naar websites met bladmuziekarchieven. Deze links zijn een uitstekende manier om 'meestal gratis' Muziek XML gebaseerde bestanden te verkrijgen. (De kwaliteit van de bestanden varieert nogal.)

De inhoud van de webpagina's waarnaar deze links verwijzen vallen NIET onder de verantwoordelijkheid van de organisatie IBOS en het gebruik van deze websites veronderstelt dat de gebruiker in staat is door websites te bladeren.

Help

Bevat versie-informatie, een lijst met sneltoetsen, een link naar de meest actuele software en de gebruikershandleiding.

De notenlijst

De notenlijst toont het geselecteerde Muziek XML-bestand in braillemuziek en in tekst. U kunt handmatig vooruit spoelen met de rechter pijltoets, achteruit spoelen met de linker pijltoets, naar het begin gaan met de home-toets en naar het einde gaan met de end-toets.

Als je voor- of achteruit spoelt wordt de actuele regel getoond op de braille leesregel en de noot of het akkoord wordt via de pc luidspreker afgespeeld. Als er aanvullende notaties zijn, zoals dynamiek of tempoverandering die bij die noot of het akkoord horen, dan worden die eveneens getoond.

Voor leerdoeleinden kan het handig zijn om het tempo van de muziek te wijzigen. Met de spatiebalk kunt u het afspelen starten en stoppen. Let op: in de meeste gevallen kan de spraak van JAWS de muziek niet bijhouden als u het muziekstuk in normaal tempo afspeelt. In de meeste gevallen kan een braille leesregel dat wel. In deze gevallen kan de JAWS spraak uitgeschakeld worden en weer ingeschakeld worden met het standaard JAWS commando:

INSERT+ SPATIEBALK gevolgd door de letter S.

Het afspelen kan bediend worden met:

Commando	Betekenis	Voorbeeld:
CONTROL+T n ENTER	Speel af in het tempo n	"CONTROL+T75 ENTER": Speel af op 75% van het normale tempo
CONTROL+Rn1,n2 ENTER	Herhaal maten van n1 to n2	"CONTROL+R10,20 ENTER": Herhaal maten10 tot 20
CONTROL+PAGEUP	Verhoog afspeeltempo	
CONTROL+PAGEDOWN	Verlaag afspeeltempo	
SPATIEBALK	Start/stop afspelen	

Het handmatig navigeren kan ook bediend worden met de volgende toetsen:

Commando	Betekenis	Voorbeeld:
CONTROL+Gn ENTER	Ga naar maat n	"CONTROL+G10 ENTER": Ga naar maat 10

Elke regel in de Notenlijst komt overeen met alles wat er op op een bepaald moment in de muziek gebeurt en kan daarom meerdere partijen bevatten.

Als het geselecteerde Muziek XML-bestand meer dan een partij bevat, zoals een vierstemmig blokfluit ensemble of een koorstuk of een orkest, zal alles dat gelijktijdig plaatsvindt op dezelfde regel in de nootlijst komen.

Als een regel getoond wordt in de nootlijst kun je navigeren tussen de verschillende partijen door gebruik te maken van de CONTROL + PIJL-OMHOOG en de CONTROL + PIJL-OMLAAG.

Binnen een partij kunt u navigeren tussen de verschillende noten met de PIJL-OMHOOG en de PIJL-OMLAAG. Dit is handig als de partij meerdere noten bevat die gelijktijdig gespeeld worden, zoals de akkoorden van een piano, gitaar of accordeon.

Als de desbetreffende regel een akkoordsymbool bevat kunt u de naam van het akkoord en de noten lezen door gebruik te maken van CONTROL + SHIFT + PIJL-OMHOOG en CONTROL + SHIFT + PIJL-OMLAAG. Voor elke noot worden de functie van de noot in het akkoord en de toonhoogte van de noot genoemd.

Samengevat is het gebruik van de pijltoetsen als volgt:

- PIJL RECHTS en PIJL LINKS: vooruit en achteruit in de tijd.
- CONTROL+ PIJL-OMHOOG en CONTROL+ PIJL-OMLAAG: navigeer in de partij op een bepaald tijdstip.
- PIJL-OMHOOG en PIJL-OMLAAG navigeer tussen de afzonderlijke noten op een bepaald tijdstip.

- CONTROL+SHIFT+ PIJL-OMHOOG en CONTROL+SHIFT+ PIJL-OMLAAG: navigeer in akkoordsymbool

Maar zelfs met de mogelijkheid om in de tijd te navigeren, in een enkele partij of in een enkele not, wordt het snel zeer gecompliceerd om met een groot muziekstuk om te gaan, zoals een grote orkest-partituur.

Gelukkig heeft IBOS XML-muzieklezer de mogelijkheid om in detail te kiezen welke informatie precies weergegeven wordt.

Dat is het doel van de derde component: het notenfilter.

Het noten filter

Het notenfilter stelt de gevorderde gebruiker in staat om te kiezen welke informatie hij uit het Muziek XML-bestand wil wijzigen of bekijken.

Het notenfilter is een gebruikelijk Windows "checked tree view", waarin de volgende combinaties van toetsen worden gebruikt

Knop	Functie
SPATIEBALK	Selecteer/deselecteer het gekozen aankruisvak
PIJL-OMHOOG	Ga een regel naar boven
PIJL-OMLAAG	Ga een regel naar beneden
PIJL-RECHTS	Klap de boomstructuur uit
PIJL-LINKS	Klap de boomstructuur in
CONTROL+0	Deselecteer het gekozen aankruisvak Kopieer de nieuwe waarde naar alle aankruisvakken met dezelfde naam
CONTROL+1	Selecteer het gekozen aankruisvak Kopieer de nieuwe waarde naar alle aankruisvakken met dezelfde naam

Let op: dit is precies dezelfde methode die gebruikt wordt om de verschillende JAWS-instellingen te maken! Om die reden is deze methode bij de meeste JAWS-gebruikers al bekend.

Door te navigeren in het Notenfilter en de individuele instellingen aan of uit te zetten, kunt u in detail bepalen wat er in de Notenlijst te zien is.

Het Notenfilter heeft op het hoogste niveau 3 keuzes:

Naam	Functie
Muziek	Hier kiest de gebruiker welke partijen van het Muziek XML bestand als muziek via de luidsprekers van de PC afgespeeld worden.
Tekst	Hier kiest de gebruiker welke partijen van het Muziek XML bestand als tekst op het beeldscherm van de PC verschijnen en dus als tekst op de aangesloten braille leesregel verschijnen.
Braille Muziek	Hier kiest de gebruiker welke partijen van het Muziek XML bestand als braillemuziek op het beeldscherm van de PC verschijnen en in brailleschrift op de aangesloten braille printer verschijnen

Elk van de drie genoemde keuzes op het hoogste niveau heeft dezelfde structuur. De eerste twee sub-items zijn "Geluid" en "Details".

De inhoud van "Geluid" is hetzelfde: namelijk de lijst van instrumenten (inclusief vocaal), zoals deze in het Muziek XML bestand staan. Voor een vierstemming koor zijn dat bijvoorbeeld: "SOPRAAN", "ALT", "TENOR" and "BAS".

Hier bestaat de mogelijkheid te kiezen welk partijen afgespeeld worden, voorgelezen worden of als braillemuziek getoond worden.

De inhoud van "Details" geeft u de mogelijkheid om te selecteren welke details voor de gekozen partijen getoond worden. (sommige items van "Details" zoals "Maatnummer", "akkoorden" en "Notaties" zijn niet gerelateerd aan de individual instrumenten, maar zijn overal van toepassing).

Als voorbeeld: onder "Tekst" kunt u de volgende details selecteren en aan- of uitzetten:

Detail	Betekenis en voorbeeld
Maat nummer	Maatnummer (getoond bij de eerste noot van de maat): "Maat 1"
akkoord symbolen	akkoord symbolen, indien beschikbaar: "Gm" or "F7"
Noten	Naam van de noot met het voorteken: "C", "C#" or "Db"
Octaaf	Octaafnummer bij de noot. Bijvoorbeeld "4" betekent octaaf 4. Octaaf 4 is de C bij het sleutelgat van een piano, 262 Hertz.
Noot waarde	Lengte van de noot: "achtste" of "een gepunteerde kwart"
Opmerkingen	Musicale voordracht: "ppp" of "legato"
Tekst	De lieder tekst, die bij een noot hoort (als dit van toepassing is)
Meta informatie	Alle overige informatie

Bij de keuze "Muziek" and "Braille muziek" zijn er minder details beschikbaar. De behoefte om details te selecteren of te deselecteren is het grootste bij "Tekst". Om muziek in gesproken tekst te beschrijven heb je namelijk meer informatie nodig. Het vraagt namelijk meer inspanning om muziek in gesproken tekst (met een computer stem) te beschrijven dan bij het afspelen van muziek of bij braillemuziek.

Voor de navigatie in het Notenfilter worden zoals genoemd de pijltoetsen gebruikt, op precies dezelfde manier als in de JAWS instellingen. Elke keuze kan aan-of uitgezet worden door de spatiebalk te bedienen.

In aanvulling hierop: u kunt dezelfde partij in alle drie takken van het notenfilter aan of uitzetten met de CONTROL + 1, of CONTROL + 0 toetsen. Dit is een uitbreiding op de standaard WINDOWS functies.

Standaard worden alle partijen en bijna alle details geselecteerd als een Muziek XML bestand net gedownload is.

De statusbalk

Een groot gedeelte van de informatie in bladmuziek wordt maar een keer in elke regel getoond, maar is wel van toepassing op alle volgende maten. Bijvoorbeeld: de sleutel, de voortekens (kruisen en mollen), maat en het tempo. Deze kunnen midden in een regel wijzigen.

De statusbalk geeft op elk moment de actuele waarden aan. Omdat de statusbalk onderaan staat, kan deze op elk moment gelezen worden met JAWS met het standard commando INSERT + PAGEDOWN. Let op: door dit commando wijzigt de focus niet.

De detail lijst

Elke regel in de notenlijst bevat informatie over alles wat op een bepaald tijdstip gebeurt. Voor muziek met meer partijen, zoals een vierstemmig koor of een orkest kan daardoor zelfs een enkele regel in de notenlijst erg gecompliceerd zijn.

Om die reden is het mogelijk een enkele regel in de notenlijst te splitsen, waardoor het mogelijk is de partijen en de akkoordsymbolen een voor een te bestuderen.

De volgende sneltoetsen worden gebruikt in de detail lijst:

1. PIJL-OMHOOG of PIJL-OMLAAG om te bladeren in de details.
2. PIJL-OMHOOG en PIJL-OMLAAG gecombineerd met CONTROL om een enkele regel te splitsen.
3. ESC om terug te gaan naar het voorafgaande beeld.

Telkens als een detail geselecteerd wordt, wordt het voorgelezen als tekst en afgespeeld als geluid.

Dit geeft veel mogelijkheden om bijvoorbeeld akkoordsymbolen te beluisteren.

Als een gedetailleerd overzicht geselecteerd kan worden (door de PIJL-OMHOOG of PIJL-OMLAAG toets, eventueel in combinatie met een CONTROL toets) zullen soortgelijke details altijd getoond worden, onafhankelijk van het gebruik van de PIJL-OMHOOG of PIJL-OMLAAG.

Na PIJL-OMLAAG wordt het eerste detail getoond, na PIJL-OMHOOG het laatste detail.

Daarna kunt u door de resterende details bladeren met PIJL-OMHOOG of PIJL-OMLAAG of teruggaan met ESC.

Status details

ALT + PIJL-OMLAAG toont de status details, startend bij het nummer van de maat.

ALT + PIJLT-OMHOOG toont de status details, startend bij de maatsoort.

Vervolgens kunt u door de resterende details bladeren met PIJL-OMHOOG en PIJL-OMLAAG of teruggaan via ESC.

Akkoord symbolen

CONTROL + SHIFT + PIJL-OMLAAG splitst een akkoordsymbool in losse noten, startend bij de hoogste noot.

CONTROL + SHIFT + PIJLT-OMHOOG splitst een akkoord in losse noten startend bij het akkoordsymbool.

Vervolgens kunt u door de resterende details bladeren met PIJL-OMHOOG en PIJL-OMLAAG of teruggaan via ESC.

Voor elke toon binnen het akkoord symbol worden toon en functie getoond: bijvoorbeeld 'vijfde C'.

Losse noten voor alle partijen

PIJL-OMLAAG splitst een regel in de notenlijst in losse noten beginnend bij de hoogste noot.

PIJL-OMHOOG splitst de regel in de notenlijst in losse noten beginnend bij de laagst noot

Vervolgens kunt u door de resterende noten bladeren met PIJL-OMHOOG en PIJL-OMLAAG of teruggaan via ESC.

Voor iedere losse noot wordt ook de naam van de partij getoond.

Losse partijen

CONTROL + PIJL-OMLAAG splitst de regel in de notenlijst in losse partijen, startend met de eerste partij.

CONTROL + PIJL-OMHOOG LAAG splitst de regel in de notenlijst in losse partijen, startend met de laatste partij.

De gebruiker kan doorgaan met bladeren in de noten met PIJL-OMHOOG of PIJL-OMLAAG of teruggaan via ESC.

Losse noten voor een geselecteerde partij

Als een geselecteerde partij (bijvoorbeeld voor piano of orgel) verschillende noten bevat, dan kun je door deze noten bladeren:

CONTROL + PIJL-OMLAAG splitst de partij in losse noten startend met de hoogste noot

CONTROL + PIJL- OMHOOG splitst de partij in losse noten startend met de laagste noot

Vervolgens kun je door de resterende noten bladeren met PIJL-OMHOOG of PIJL-OMLAAG of teruggaan met ESC.

Bladmuziek importeren van internet

Zoals we eerder aangaven, is er veel gratis XML-bladmuziek te vinden op internet. Helaas is er geen standaardisatie in de websites en zijn ze in zeer beperkte mate toegankelijk voor blinde of slechtziende mensen. Vaak is de bladmuziek niet verkrijgbaar in het reguliere .XML-formaat, maar in een gecomprimeerd (.MXL) formaat.

Om hieraan tegemoet te komen, heeft IBOS XML-muzieklezer vanaf versie 2.0.0.0 de toepassingen 'importeer transfers' en 'importeer transfers van vandaag' allebei in het menu 'bestand'.

Deze eigenschappen kunnen gebruikt worden om het mogelijk te maken XML-muziekbestanden te importeren vanaf internet.

De procedure is afhankelijk van welke bibliotheek je gebruikt, maar in het algemeen is het:

1. Selecteer op de menubalk 'bibliotheek'
2. Selecteer een bestand uit de lijst, zoals <https://musescore.com/sheetmusic>
3. Download een of meer XML-muziekbestanden uit de bibliotheek en sla het bestand op met 'opslaan' (niet met 'opslaan als!')
4. Selecteer 'menubalk. , 'bestand', 'importeer download van vandaag'.
5. De downloads zijn nu verplaatst naar de map 'downloads in IBOS XML-muzieklezer waar ze op de normale manier bereikt kunnen worden.'De IBOS XML-muzieklezer heeft nu het gecomprimeerde formaat (.mxl) omgezet naar het standaard format (.xml).

Er is een optie bij "import de downloads van vandaag", namelijk "ïmporteer downloads", waardoor in detail gekozen kan worden welke bestanden geïmporteerd worden"

Exporteren als Braillemuziek

De IBOS XML-muzieklezer ondersteunt al langere tijd het tonen van de inhoud van elke regel in de notenlijst als braillemuziek.

Vanaf versie 4.0 is het ook mogelijk de braille bladmuziek te exporteren naar een bestand, dat gebruikt kan worden in de braille notetaker of een brailleprinter.

Door het selecteren (of niet selecteren) van partijen en details kan de gebruiker precies bepalen welke partijen en details als braillemuziek geëxporteerd worden.

Het exporteren van braillemuziek kan op veel verschillende manieren gedaan worden, afhankelijk van de wensen van de gebruiker. De wijze van exporteren wordt bepaald door de parameters:

“Layout”, “Bestands-formaat”, “Braille apparaat type” en “fysieke dimensies”.

Deze instellingen worden in de onderstaande tekst beschreven:

Braille muziek Music export concepten

Layout

De layout beschrijft de algemene regels voor de logische inhoud van het geëxporteerde bestand

Versie 4.0 ondersteunt de volgende layouts:

“IBOS XML-muzieklezer lay-out”	Komt overeen met de layout van de notenlijst van de IBOS XML-muzieklezer door een regel braillemuziek te tonen voor elke tel in de muziek
“BANA 2015 layout”	Volgt de regels van de “Music Braille Code 2015” van de “Braille Authority of North America” en implementeert interval notatie en In-Accord notatie.

Als het nodig is kan de IBOS XML-muzieklezer eenvoudig uitgebreid worden door het implementeren van andere lay-outs, bijvoorbeeld een mix van braillemuziek en liedtekst.

Bestandsformaat

Het bestandsformaat vertegenwoordigt de interne representatie van elk braille karakter.

Versie 4.0 ondersteunt "ASCII", "OctoBraille 1252" en "Unicode"

Braille apparaat type

Versie 5.0 ondersteunt "Braille printer", "Notetaker", "Braillo 650 SF" and "Algemene braille printer".

The user can change the names of the devices, for instance to the name of the user's own, specific embosser.

Fysieke dimensies

Version 4.0 ondersteunt paginabreedte en paginahoogte.

Profielen

Om de gebruiker te assisteren bij het instellen van al deze parameters definieert de IBOS XML- muziklezer 3 profielen, die allemaal starten met standaard waarden

De 3 profielen zijn:

Braille printer	Karakteristieke parameters voor een braille printer
Notetaker	Karakteristieke parameters voor een notetaker
High speed embosser	Typical parameters for a high speed embosser. The name "Braille 650 SF" is the name of the high speed embosser used by the NOTA institute in Denmark
Algemeen braille apparaat	Kan gebruikt worden voor speciale apparaten of apparaat instellingen. Kan ook gebruikt worden als de gebruiker over verschillende brailleprinters beschikt of twee verschillende notetakers.

Normaalgesproken zullen de standaard waarden van de parameters aan de behoeften van de gebruiker tegemoetkomen. Anders is het mogelijk de instellingen te wijzigen bij het menu 'instellingen'.

Bij het exporteren van de braillemuziek kan de Gebruiker de map specificeren waar het bestand opgeslagen moet worden via de standaard Windows- dialoog 'opslaan als'.

Standaard worden de braille muziekbestanden opgeslagen worden in een submap van het MusixcXML-bestand, maar het is ook mogelijk de bestanden direct op een USB-stick te zetten, die direct op de notetaker aangesloten kan worden.

IBOS Xml Muzieklezer layout

Zoals we al aangaven, komt de IBOS XML-muzieklezer layout overeen met de layout van de notenlijst van de IBOS XML-muzieklezer. Een braille muziekregel is gegenereerd voor iedere tel, waarin alle noten van elke partij staan. Elke braille muziekregel komt overeen met een bepaald moment in de bladmuziek, bijvoorbeeld de tweede telt in maat 17.

Er is geen notatie voor het interval of het In- akkoord, de lay-out is alleen bedoeld voor relatief eenvoudige bladmuziek.

BANA 2015 Layout

Deze lay-out maakt gebruik van intervalnotatie en In- akkoord notatie.

Standaard wordt één braille muziekbestand gegenereerd voor elke partij. Ook wordt er een 'TUTTI' bestand gegenereerd waarin alle partijen van de bladmuziek zijn opgenomen.

Voor 'SATB' koorbestanden (sopraan, alt, tenor, bas) worden ook de volgende bestanden gegenereerd:

1. Een 'SATB' bestand bevat sopraan, alt, tenor en bas beginnend met de sopraan.
2. Een 'SA' bestand bevat sopraan en alt beginnend met de sopraan.
3. Een 'BT' bestand bevat de tenor en bas beginnend met de bas.

Een 'SATB' bladmuziek bestand genereert dus 8 braille muziekbestanden.

S, A, T, B, SA, BT en TUTTI

Deze bestanden worden (binnen enkele seconden) gegenereerd in de map naast het muziek XML-bestand.

De gebruiker kan dan de gewenste bestanden printen via

"bestand" → "Print Muziek Braillebestand op brailleprinter"

Of kopiëren naar zijn notetaker apparaat via

“bestand” → “kopiëren braille Muziekbestand naar Braille-apparaat...”

De gebruiker kan het pad en de naam van het gegenereerde braille muziekbestand selecteren door gebruik te maken van de standaard Windows dialoog 'opslaan als'.

Standaard worden de braille muziekbestanden opgeslagen worden in een submap van het MusixcXML-bestand, maar vaak is het comfortabeler om het bestand direct op te slaan op een USB stick, die direct aan de notetaker wordt aangesloten of gebruikt wordt door een programma dat in staat is braillemuziek op een brailleprinter te printen.

Starting with version 5.0.0.0 the user can also browse the contents of the Music Braille files generated by opening them one at a time by “IBOS Music Braille Reader”

Afdrukken van braille muziekbestanden op een brailleprinter

Dit wordt gedaan via "Bestanden" → "Print muziekbraille op brailleprinter" dat weer twee sub-items bevat:

Via Windows print-dialoog	De gebruiker selecteert eerst welke van de zojuist gegenereerde braille muziekbestanden afgedrukt moeten worden, gebruik makend van de standaard Windows dialoog "open" Vervolgens wordt de braille-printer geselecteerd via de standard Windows afdrukken dialoog. Dit is veruit de meest gebruikersvriendelijke method. Maar deze kan alleen gebruikt worden als de printer door Windows al seen standard Windows printer herkend wordt.
Via extern programma	Hier start de gebruiker eerst het printprogramma, dat door de leverancier van de printer geleverd is. De gebruiker moet vervolgens het bestand of bestanden die afgedrukt moet(en) worden selcteren, gebruikmakend van het printerprogramma. Het pad naar het printprogramma kan ingesteld worden in: Instellingen → Instellingen voor brailleprinter → pad naar programma brailleprinter Dit pad wordt standard gezet op[het standard pad naar het "IbPrint" printerprogramma van "Index Braille"

Kopieren van braille muziekbestanden naar een notetaker apparaat

Dit wordt gedaan via

"Bestanden" → "Kopieer braillemuziekbestand naar Braille apparaat met Windows Explorer"

Windows Explorer zal het pad openen naar de map waarin de meest recente gemaakte braillemuziekbestanden zijn geplaatst. De gebruiker kan dan verdere acties specificeren.

Sneltoetsen

Opmerking: de lijst met sneltoetsen zal waarschijnlijk veranderen als het project vordert, maar is hier weergegeven voor versie 2.0.0.0.

De volgende standaard Windows sneltoetsen kunnen gebruikt worden:

Toetsen	Functie
CTRL + O	Start bestand openen dialoog
CONTROL + P	Druk braillemuziek bestand af op brailleprinter via de Windows afdruk dialoog
ALT + F4	Sluit het programma
ALT	Ga naar de menubalk
TAB	Schakel tussen Notenlijst en Notenfilter
ESC	Stop de lopende actie/ ga terug.
CONTROL + HOME	Ga naar de bovenste regel
CONTROL + END	Ga naar de onderste regel
WINDOWS + PIJL-OMHOOG	Open het venster (gemaximaliseerd)
WINDOWS + PIJL-OMLAAG	Open het venster (normaal format)

De volgende standaard JAWS sneltoetsen kunnen gebruikt worden:

Toetsen	Functie
INSERT + SPATIEBALK gevolgd door de letter S	Schakelt JAWS spraak aan of uit
INSERT + PAGEDOWN	Lees de statusregel (met behoud van focus)
INSERT + T	Lees de titelregel (met behoud van focus) De titelregel bevat de naam van het programma, de naam van het muziek XML-bestand en overige relevante informatie over het muziekstuk.
INSERT + B	Lees de huidige berichtenbox.

De volgende speciale sneltoetsen en commando's kunnen worden gebruikt in combinatie met de Note Score:

Toetsen	Functie
PIJL-LINKS	Selecteer de vorige noot
PIJL-RECHTS	Selecteer de volgende noot
CONTROL+ PIJL-LINKS	Selecteer de vorige maat
CONTROL+ PIJL-RECHTS	Selecteer de volgende maat
PIJL-OMLAAG	Selecteer de volgende toon in een enkele partij of akkoord.
PIJL-OMHOOG	Selecteer de vorige toon in een enkele partij of akkoord.
CONTROL+ PIJL-OMLAAG	Selecteer de eerste partij.
CONTROL + PIJL-OMHOOG	Selecteer de laatste partij
CONTROL+SHIFT+PIJL-OMLAAG	Toon akkoordsymbool beginnend met de hoogste toon
CONTROL+SHIFT+PIJL-OMHOOG	Toon akkoordsymbool beginnend met de naam van het akkoord
ALT+PIJL-OMLAAG	Toon status details beginnend met de volledige maat informatie
ALT+PIJL-OMHOOG	Toon status informatie beginnend met de maatsoort
CONTROL + I	Toon de instrumentenlijst
CTRL + P	Start afspelen
CTRL + SHIFT + P	Stop afspelen
SPATIEBALK	Schakel tussen Start afspelen en stop afspelen
Tn ENTER	Zet het tempo voor afspelen op n% van het tempo dat in het bestand staat
Rn,m ENTER	Herhaal van tel n tot en met tel m
CONTROL+Gn ENTER	Ga naar maat n
ESC	Stop afspelen
CONTROL+PAGEUP	Verhoog tempo afspelen
CONTROL+PAGEDOWN	Verlaag tempo afspelen

De volgende speciale sneltoetsen kunnen worden gebruikt bij het wijzigen van het notenfilter:

Toetsen	Functie
(No shortcut)	Wijzig het notenfilter na uitklappen
CONTROL + F	Wijzig het noten filter
CONTROL + M	Wijzig de afspeelinstellingen
CONTRTOL + T	Wijzig de wijze waarop de tekst wordt weergegeven
CONTROL + B	Wijzig de wijze waarop de braillemuziek wordt weergegeven
(No shortcut)	Wijzig partijen
(No shortcut)	Wijzig details
SPATIEBALK	Schakel tussen waarde aan en uit
CONTROL + 0	Deselecteer het gemarkeerde instrument of detail overal
CONTROL + 1	Schakel het gemarkeerde instrument of detail in

Aanpassen aan uw taal op de PC

De IBOS XML-muzieklezer is vanaf het begin ontworpen voor het gebruik van de Windows-functie 'localisation'. Dit betekent dat de taal van de gebruikersinterface wordt aangepast aan de taal die u heeft ingesteld op uw PC. Dit is gedaan omdat we weten dat het aantal Deens sprekende gebruikers voor sommige functies, zoals braillemuziek, erg beperkt is. Door 'localisation' is het programma ook voor de veel grotere groep van Engelstaligen te gebruiken.

Het programma wordt altijd gedistribueerd en geïnstalleerd met de Engelse naam

"IBOS MusicXmlReader.exe".

Alle overige teksten in de gebruikersinterface inclusief de naam van het programma, zijn 'located', ze verschijnen dus in het Deens voor een gebruiker die Deens als standaardtaal heeft ingesteld, in het Engels voor een gebruiker die Engels als standaardtaal heeft ingesteld. Vanaf versie 4.0 is IBOS XML-muzieklezer ook 'located' in de Nederlandse taal!

De 'localisation' naar het Engels en naar het Nederlands zijn nog niet uitvoerig getest.

Het is een overzienbare inspanning om te 'locaten' naar andere talen zoals Zweeds, Noors, Duits of Frans.

Perkins toetsenbord

Vanaf versie 2.0.0.0 is IBOS XML-muzieklezer geoptimaliseerd zodat deze gebruikt kan worden met alleen een Perkins toetsenbord.

Het is duidelijk dat het onmogelijk is om IBOS XML-muzieklezer met alle bestaande producten te testen. Tot nu toe er goede resultaten behaald met de Focus 14, Brailant en Brailnote touch. Op langere termijn zal het mogelijk zijn de IBOS XML-muzieklezer te gebruiken zonder het gebruik van een pc, bijvoorbeeld op de Eibaille 14 en Brailnote touch.

Het optimaliseren van de samenwerking met JAWS

Zoals eerder genoemd is IBOS XML-muzieklezer van het begin af aan bedoeld voor blinde en slechtziende gebruikers. Om die reden voorziet het programma de gebruiker van alle belangrijke informatie. Een deel van deze algemene informatie wordt óók door Jaws toegevoegd en voorgelezen waardoor u een deel van de informatie dubbel krijgt. Dit geldt onder meer voor

"de keuzelijst"

"regel 7 van regel 45".

Gelukkig is het mogelijk om JAWS zo in te stellen dat JAWS deze informatie niet voorleest. Dit is in detail beschreven in de installatiehandleiding voor IBOS XML-muzieklezer.